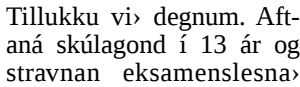

Gloymi› ikki heimalívi›!

Pisurø>a, sum Turid Debes Hentze helt í Vági í summar

Tillukku við degnum. Aftaná skúlagond í 13 ár og stravnar eksamenslesna› hava tit nú fri. Eksamenso-ki› og tann stø›uga óró›in og spenningurin, kann nú leggjast aftur um bak. Ikki nógv er so herligt sum lótan beint aftaná náttarlesna og eksamenspress við høgum adrenalíni at koma heilskapar› út í hinum endanum.

Beint nú liggur lívi› ví›opi› fyri tykkum. Tit hava longsta partin av vaksnamannalívinum frammanfyri tykkum. Tit standa á einum sera áhugaverdum vegamóti.

Frælsi

Tit hava eitt frælsi, sum tit ikki fáa aftur - fyrr enn kanska seint í lívinum. Eitt frælsi at velja og frávelja.

Tit eru leys av foreldrunum, fara nú av álvara í rei›runum og kunnu í hóskandi fjarstø›u frá teimum gera tykkara egnu ásko›anir. Lættari er at finna síni egnu bein burturi frá vanligu umhvørvinum.

Parforhold binda tykkum ikki. Enn skuldu hesi helst bara veri› romantisk og trupulleikaleys. Ta› liggur so væl fyri hjá tykkum beint nú. Nógva orku nýtast tit ikki at brúka at hugsa um onnur. Ta› kemur seinni.

Útbúgvingarliga/vinnulig a eru møguleikarnir gó›ir í ár. Ein studentaskúlarektari segi› nú um dagarnar, at møguleikarnir eru so stórir (tí árgangirnir eru so smár og vinnulívi› rópar eftir fólki) - at tey ungu víta ikki síni livandi rá›. Valmøguleikarnir eru ov nógvir. Eg veit ikki um valmøguleikarnir kunnu vera ov nógvir. Frælsi› at sleppa at royna tær útbúgvingar, ein hevur hug til, er nógv vert - og solei›is hevur ikki veri› nú í mong ár.

Ábyrgd

Vi› frælsi fylgir ábyrgd. (Hesi or›ini haldi eg vit hava hoyrt fyrr!) Kanska var ta› eisini ábyrgdina, nevndi rektari sipa›i til, tá hon helt, at tey ungu vóru so ótrygg - tí møguleikarnir vóru ov nógvir. Ta› var onkursvegna lættari, tá onnur tóku avger›irnar, t.d. avmarka›u tali› av útbúgvingarplássum. Fleiri møgu-

leikar seta stórri krøv til ábyrgd, til at tora, at taka avger›ir.

Figgjarliga eru tit ikki fræls enn, men minnist meg rætt, so vóru størstu projektini tá ikki figgjarvánirnar, men hvussu best kundi fáast burtur úr teimum longu vikuskiftunum. Og strævi› kundi ta› eisini vera.

Og við frælsinum kundi ta› eisini kennast so sum so, tá hormonini gjørdum seg, komu uppá tvørs á øllum planum. Og so ver›a ta› allarhelst hesi, sum koma at hava avgerandi tð›ning fyri lívslei› tykkara. Tilvildini mugu vit eisini rokna við. Vit kunnu ikki velja okkum fram til alt.

Tvey projekt fyri framman

Fyri framman ligga 2 stór projektir og bi›a eftir tykkum. Tveir maktpolar sum hála í og kappast um tykkum.

Fyri 50 árum sí›ani, tá ommur og abbar tykkara - og serliga abbar - gjørdust pisur, var ein pisurø›u neyvnan nýt›t sum pallur at fortelja vælútbúnum pisum, at tær skulu ný›ta evnir og orku eisini til at fjálga um heimalívi›. Heimalívi›/fam.lívi› var ikki naka›, sum alment var tosa› um. Fólk kendu sitt pláss.

Familjulívi›

Solei›is er ikki í dag. Ru›ulleiki valdar innan familjuna og ávírkar útum familjuna, rakar vinnuna og teir almennu kassarnar. Trupulleikin er ikki bert privatur.

Hetta byrja›i tá genturnar fóru at fáa sær útbúgvingar á sama støi›i sum dreingirnir. Og genturnar vildu vinna pening eisini. Tær trá›a›u eftir somu vir›ing og við›urkenning sum útbúgving og arbei›i góvu dreingjunum. Ta› virksama arbei›slívi› dregur, meiri enn ta› ofta einsamalla lívi› heima við hús við barnaansing, matger› og vaksing - og ongari inn-tøku.

Henda kollveltingin við gentunum, sum vit síggja eisini er galdandi fyri Su›uroynna, og sum er kanska ein tann størsta kollvelting seinastu 50 árin, setur nú

spor síni í heimalívi›, vinnulívi› og í politiska lívi› eisini innan leingi.

Kollveltandi, tá hugsa› ver›ur um, hvussu stutt ta› er sí›ani, at fremsta upp›ávan hjá gentunum var at vera húsmó›ir, og at skúlagongd tí ikki var hildin so ney›ug. Og ma›urin var forsyrgjarin. Restir av einum hugbur›i, sum framvegis sporast. So stutt sí›ani, at hetta var dagligdagurin hjá ommum og abbum tykkara, sum fyri bert 20-30 árum sí›ani vóru rá›andi ættarli›i› í landinum. Ikki so logi›, at tey politisku tiltøkini so ofta koma haltandi aftaná, nakrar generatiónir ov seint.

Gentur og dreingir, tit fara nú undir ví›ari útbúgvingar og út í vinnuna og innan leingi fara nógv av tykkum at reir›ast, ikki sum pisur, men sum foreldur. Eg rokni tíverri ikki við fara skeiv, tá eg sígi›, at neyvnan er ru›ulleikin sum valdar í ló›uni: at fáa familju/privatlív at sampakka við vinnulív, av, tá tykkara túrur kemur.

Hetta ver›ur ein trupulleiki hjá tykkum bæ›i gentum og dreingjum. Tá børnini, sum krevja bæ›i tí› og orku. koma. Tá standa tit aftur fyri einum vali, sum tit nú eru tvey um at taka. Og vali› liggur ikki so beint fyri.

Tr›sti›, um at fáa familjulív og vinnulív at ganga hond í hond, liggur í dag stórri á gentunum enn á

dreingjunum. Men hava genturnar ein trupulleika, so fáa tit dreingir ta› eisini - skulu tit liva saman. Til genturnar vil eg siga: at húsmó›irryki› og um›organin ikki liggur so langt afturi í bakhøvdi tykkara, koma tit uttan íva at merkja. Nógv tr›st kemur uttanífrá, frá vinnuni og teimum treytum hon setir, men tr›sti› kemur eisini frá tykkum sjálvum av egnum krøvum. Sleppi› nøkur av hesum krøvum og sleppi› dreingjunum(makunum) framat. Teir eru kanska ikki altí› so altrá›ir, og skulu við›hvørt haldast til við›harari hond ella motiverast, men kortini hoyrast teir ofta nøkur ár seinni sita og siga seg hava eina kenslu av at standa uttanfyri familjuna, børnini. Teir sluppu ikki uppí part.

Bá›ir partar hava naka› at læra her, og veruleikin er, at ta› er alney›ugt, at tit sum í dag standa javnbjó›is útbúgvingarliga nú taka felags - og eins stór tøk í heimalívinum. Og bæ›i hava naka› at vinna, tí eitt gott privatlív er onnur helvtin av tí heila lívinum.

Ta› sjálvsálit skúlagongdin hevur givi› tykkum, skal haldast við› lika og styrkjast. Ta› gera tit best við› at brúka tykkum sjálvi, evnini og orkuna. Tit hava lært sjálvstø›uga stø›utakan, og at formulera tykkum. Ný›ti› hesi evnini. Seti› spurningar við› ta› verandi og veri› ikki bangin alment at koma fram við ásko›anum tykkara.

Sjálvsáliti›, sum er so tð›ningarmiki›, veksur ikki av sær sjálvum. Ta› veksur ein tumma hvørja fer› ein fær prógva›, at ta› ein gjørdi ella seg›i, var rætt. Eldhugi og dirvi, sum eru serey›kenni fyri ungdomin eru gó› ambo› til vaskandi sjálvsálit.

Útbúgvingin

Hitt projekti›, sum kanska liggur meiri frammaliga hjá tykkum beint nú, er útbúgvingin og vinnulívi›. Ta› er ein tð›ningarmikil partur av lívinum, og ver›ur kanska tvey

fyrstu árinu dyrka› meiri eldhuga› enn hin privati parturin. Solei›is kann ta› eisini væl vera. Men ansi›eftir ikki at gloyma privata partin - og ta› ver›ur serliga sagt til dreingirnar. Eitt gott lív krevur bá›ar partar, sum í veruleikanum eru treyta›ir av hvør ørum.

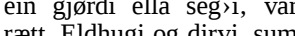

Studentsprógv

Tit hoyra til tann umlei› 1/3 av einum ungdómsárgangi sum hevur valt at taka studentsprógv. Ein gó›barlast fyri ví›ari útbúgving og persónligari menning.

Ta› sjálvsálit skúlagongdin hevur givi› tykkum, skal haldast við› lika og styrkjast. Ta› gera tit best við› at brúka tykkum sjálvi, evnini og orkuna. Tit hava lært sjálvstø›uga stø›utakan, og at formulera tykkum. Ný›ti› hesi evnini. Seti› spurningar við› ta› verandi og veri› ikki bangin alment at koma fram við ásko›anum tykkara.

Sjálvsáliti›, sum er so tð›ningarmiki›, veksur ikki av sær sjálvum. Ta› veksur ein tumma hvørja fer› ein fær prógva›, at ta› ein gjørdi ella seg›i, var rætt. Eldhugi og dirvi, sum eru serey›kenni fyri ungdomin eru gó› ambo› til vaskandi sjálvsálit.

Framtí›in

Tá eg frætti, at her í Su›ri

vóru bert 8 dreingir, sum gjørdist pisur og 23 gentur, og at tøluni í Havnini vóru 73 gentur og 37 dreingir, (á Kamsdali var tali javnt 19/19), á landsplan eru genturnar í stórum fleirtali (% 69 gentur og 31 dreingir) - tá undra›ist eg. Hetta er grei› ábending um, at við›urskifti í samfelagnum eru, sum gera stø›una fyri gentur og dreingir so ymiska.

Hvat merkir hetta? Hví er ta› so? Hvar eru dreingirnir? Vit kunnu bert gita.

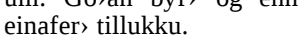
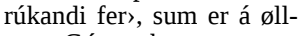
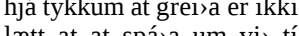
Í Danmark har gongdin er tann sama, helt ein mannligur granskari, at ta› var tí, at skúlin var meiri lokkandi fyri gentur, hóska›i betur til tær, hetta at sita og arbei›a undir skipa›um við›urskiftum. Ein kvinnuligur granskari helt orsøkina vera, at dreingirnir høvdu lættari við› at vinna sær skjótan og nógvan pening, og at ikki nógv slík arbei›i eru til genturnar. Hin vegin helt hon eisini, at hetta kundi vera óheppi›fyri dreingirnar í longdini, tá samfelagshjóluni aftur fóru at mala spakuligari.

Hetta er vert at hugsa um. Hvar blíva dreingirnir av, og koma tær innaftur í útbúgvingar seinni. Vit hava ongar kanningar á økinum. Løgi›, tá hugsa› ver›ur um, hvønn tð›ning ta› hevur fyri framtí›ar samfelagsstrukturin at vita, hvussu í-búgvarnir skipa seg við› útbúgvinum, yrkjum osv.

Og ver›ur hugsa› um decentralisering (út›a›arapolitikk), og at eithvørt samfelag krevur bæ›i kynini, er nærliggjandi at spyrja, hvar allar hesar vælútbúnu genturnar eru um nøkur ár og hvar eru dreingir, bæ›i teir sum standa her í dag, og teir sum ikki eru her.

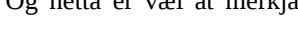
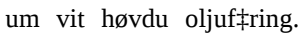
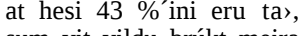
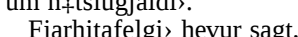
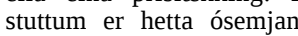
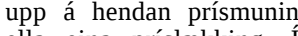
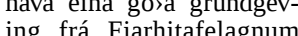
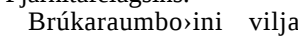
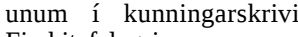
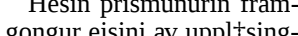
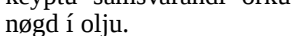
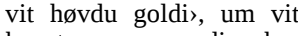
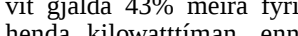
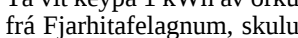
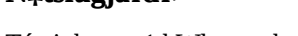
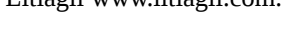
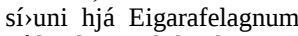
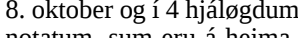
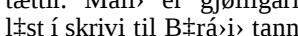
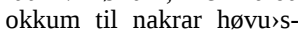
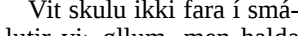
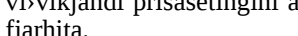
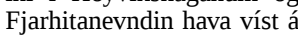
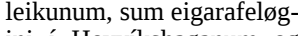
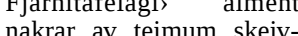
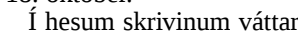
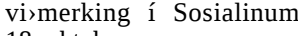
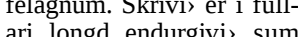
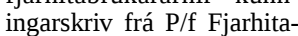
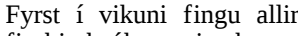
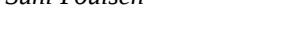
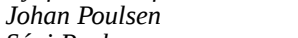
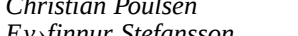
Og vit víta, at ein stø›ugt stórri partur av ungdóminum fær størri útbúgvingar.

Vit vænta okkum nógv av tykkum, og gongur sum ta› plagar, so mynda tit ella ein stóur partur av tykkum um eini 20 ár, ta› rá›andi støttina í Føroyum. Tit eru tá lei›andi stórvum innan ta› almenna, privatu vinnuna og í politikkinum. Hvørji tey átro›kani málini tá vera hjá tykkum at grei›a er ikki lætt at at spá›a um við› tí rúkandi fer›, sum er á øllum. Gó›an byr› og enn einafer› tillukku.

Brúkararnir hava als onga frágrei›ing fingi›

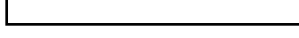
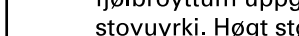
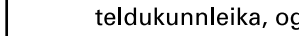
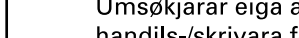
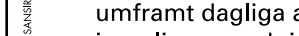
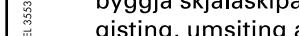
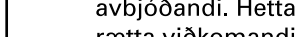
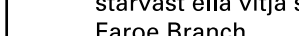
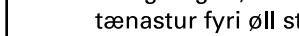
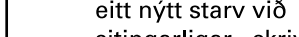
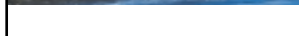
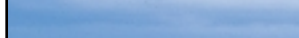
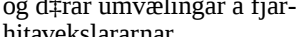
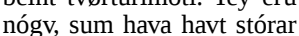
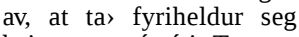
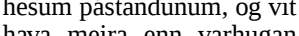
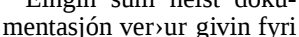
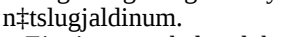
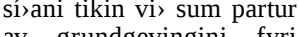
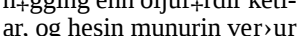
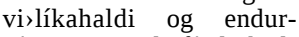
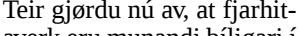
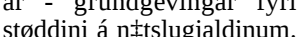
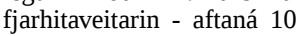
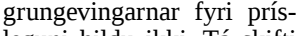
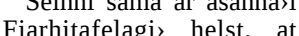
– sum bara nøkurlunda kann grundgeva fyri verandi nýtsslugjaldi, føstum gjaldi og íbindingargjaldi. Vit settu okkum frá byrjan av fyri, at arbei›a sakliga við› hesum málinum. Vit valdu tí at byggja okkara grundgevingar á sama grundarlag, sum Hitafelagi› L/f í síni tí› og seinni Fjarhitafelagi› P/f søgdu seg byggja á

hiti, sum hev›i fari› til spillis.

Vit eru grei› yvir, at naka› meira av orku fer til spillis í einum oljuførðum ketli enn í eini fjarhitaskip-an, men ikki 43%, og langt frá tí. Hetta vístu vit á í eini frágrei›ing í mars 1998, har vit samstundis vístu á, at Fjarhitafelagi› (og Hitafelagi› L/F undan teimum)

Vit kunnu spyrja: "Hvussu nógvir ketlar og oljufør munnu vera skift út í 8 ára aldri í Føroyum ný›iga"?

Hvat endurnýgging (avskrivning) við›vikur, so heldur pástandurin heldur ikki. Vit eru vitandi um fleiri húsarhald, sum hava veri›noydd at skifta hitavekslarnar út 8-9 ára gamlar. Hetta hevur kosta› teimum umlei› 17.000 kr umframt arbei›sløn.

Vit kunnu spyrja: "Hvussu nógvir ketlar og oljufør munnu vera skift út í 8 ára aldri í Føroyum ný›iga